

มติชน สุดสัปดาห์

Matchon Weekend
Circulation: 500,000
Ad Rate: 481

Section: First Section/-

วันที่: ศุกร์ 22 - พุธสัปดาห์ 28 มีนาคม 2567

ปีที่: 44

ฉบับที่: 2275

หน้า: 60(เต็มหน้า)

Col.Inch: 95.94

Ad Value: 46,147.14

PRValue (x3): 138,441.42

ศิลปิน: สีสี่

คอลัมน์: อะไร(แม่)ก็เป็นศิลปะ: จินตนาการแห่งการสำรวจและฟื้นฟูความเสียหายของระบบนิเวศลุ่มแม่น้ำโขง...

จินตนาการแห่งการสำรวจ และฟื้นฟูความเสียหาย ของระบบนิเวศลุ่มแม่น้ำโขง ในมหกรรมศิลปะ Thailand Biennale Chiang Rai 2023

อุบัติเหตุเปรียบเทียบกับเรื่องราวในตำนาน
พื้นบ้านที่วนเวียนให้เข้ากับสถานการณ์ของแม่น้ำ
โขงในปัจจุบันว่า

“เรื่องปลาไหลเผือกเป็นตำนานของแม่น้ำโขงตั้งแต่
โบราณ ผมเดาว่าจริงๆ น่าจะเกิดจากภัยพิบัติทาง
ธรรมชาติมากกว่า แต่ในปัจจุบัน ภัยพิบัติที่ว่าเป็น
สิ่งที่เกิดจากมนุษย์ การสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขง ก็

เปรียบเสมือนปลาไหลเผือกกำลังถูกลบเป็นท่อนๆ
ด้วยเขื่อนจำนวนมาก เพราะโครงการสร้างเขื่อนส่ง

อะไร(แม่)ก็เป็นศิลปะ
ภาณุ บุญพิพัฒนาพงศ์

ในตอนนี้อยู่ด้วยเรื่องราวของศิลปินที่มาร่วม
แสดงงานใน **มหกรรมศิลปะร่วมสมัยนานาชาติ**

Thailand Biennale Chiang Rai 2023 ที่จังหวัด
เชียงรายกันอีกคน

ในคราวนี้เป็นคิวของศิลปินผู้มีฉายาว่า **อุบัตีสัตย์**
(**U Bat Sat**)

ศิลปินร่วมสมัยชาวไทย ผู้อาศัยและทำงานอยู่
ในจังหวัดเชียงใหม่

เขาจบการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาพุทธ
ศาสตร์ดุสิตบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เขาเป็นศิลปินนักกิจกรรม นักเคลื่อนไหวทาง
สังคม ผู้ให้ความสำคัญกับการศึกษาข้อมูลเชิงลึก
ที่มีผลต่อการขบวนการสร้างสรรค์ โดยมุ่งสร้างความ
เข้าใจและความร่วมมือกับผู้คนในหลากหลายอาชีพ
ไม่ว่าจะเป็น เกษตรกร ช่างฝีมือ นักดนตรี หรือผู้
เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

และสื่อสารผ่านผลงานศิลปะจัดวางเฉพาะ
พื้นที่ (**Site-Specific Installation**) ที่สร้าง
ขึ้นในหลากหลายหลายวัสดุ

ในมหกรรมศิลปะร่วมสมัยนานาชาติ Thailand
Biennale Chiang Rai 2023 อุบัตีสัตย์ นำ
เสนอผลงานจำนวนสองชุด

ชุดแรกคือผลงาน **'ปลาไหลเผือกลี้ภัยยามฟ้า
สว่าง' (white eel in the dawn of the exile)**
ศิลปะจัดวางที่สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างของสิ่ง
แปลกปลอมทางธรรมชาติ โดยได้แรงบันดาลใจ
จากตำนานพื้นบ้าน ผนวกกับประสบการณ์ และ
เรื่องเล่าของผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำโขง รวมถึง
ถึงความคิดเห็นของประชาชนในหลายภาคส่วน

ชื่อของผลงานชิ้นนี้มาจากตำนาน ปลาไหลเผือก
แห่งโยนกนคร หนึ่งในตำนานท้องถิ่นโบราณในภาค
เหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะพื้นที่ อ.เชียงแสน
จ.เชียงราย ที่เรียกว่า 'เวียงหนองล่อง' นั้นเชื่อกัน
ว่าเกิดขึ้นจากการหนีที่ชาวเมืองโยนกนครไปจับ
ปลาไหลเผือกยักษ์ในแม่น้ำที่มีลำตัวใหญ่เท่ากับ
ต้นตาลและยาวกว่า 7 วา มาสืบเป็นท่อน แล้วนำ
ไปปรุงอาหาร ก่อนแจกจ่ายให้ชาวเมืองทุกคนได้กิน

โดยทราไม่ว่าแท้จริงแล้วปลาไหลเผือกนั้นคือ
บุตรของพญานาคราชผู้คอยดูแลเมืองโยนกนคร
มาช้านาน

ทำให้ชาวเมืองถูกลงโทษด้วยภัยพิบัติจาก
แผ่นดินไหว เมื่อยามฟ้าสว่าง ผู้คนจากเมืองอื่น
ต่างพบว่าแผ่นดินเมืองโยนกนครยุบตัวลงจน
กลายเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่แทน

ผลกระทบมหากาลต่อระบบนิเวศของแม่น้ำโขง”

“ยกตัวอย่างเช่น ตะกอนสีส้มที่เป็นเหมือนการ
ของแม่น้ำโขงถูกกักไว้เหนือเขื่อน ทำให้หน้าที่ยืด
ไม่มีตะกอนจนเกิดปรากฏการณ์ที่น้ำในแม่น้ำโขง
กลายเป็นสีฟ้าใส ที่ชาวบ้านเรียกว่า ‘แม่น้ำทิว’ ซึ่ง
อันตรายมาก เพราะน้ำจะกัดเซาะทุกอย่าง ทั้งตลิ่ง
สะพาน หรืออาคารบ้านเรือนจนพังทลายหมด”

“ผมมองว่าการสร้างเขื่อนเป็นธุรกิจขนาดใหญ่
มหาศาล ทั้งปูนซีเมนต์ย่อย อะไรอยู่ ทั้งจริงๆ ตอน
นี้เรามีพลังงานไฟฟ้าพอใช้กันเหลือเฟือแล้ว แต่เขื่อน
ก็ยังถูกสร้างขึ้นเรื่อยๆ เพราะผลประโยชน์ทางธุรกิจ
และอำนาจต่อรองทางการเมือง โดยเฉพาะประเทศ
จีนที่ต้องการควบคุมปริมาณน้ำ และยังต้องการ
ระเบิดเกาะแก่งตามแม่น้ำโขงเพื่อให้เรือขนส่งสินค้าล่อง
ผ่านได้”

“ซึ่งเกาะแก่งแม่น้ำถือเป็นระบบนิเวศสำคัญ
ของสัตว์ท้องถิ่นที่ธรรมชาติสั่งสมขึ้นมาเป็นล้าน
ปี แต่เทคโนโลยีสมัยนี้สามารถทำลายได้ภายใน
วันเดียว”

เรื่องราวเหล่านี้ถูกกลั่นกรองออกมาเป็นผลงาน
ศิลปะจัดวางเฉพาะพื้นที่ขนาดใหญ่ ที่ดูคล้ายกับ
เรือขนาดมหึมาสีน้ำตาลดำ ล่องลอยอยู่บนสวดลาย
สีเงินอมฟ้าและส้ม

ภาพของเรือที่วนเวียนเกิดจากการประกอบขึ้นจาก

มติชน สุดสัปดาห์

Matchon Weekend
Circulation: 500,000
Ad Rate: 481

Section: First Section/-

วันที่: ศุกร์ 22 - พุธสัปดาห์ 28 มีนาคม 2567

ปีที่: 44

ฉบับที่: 2275

หน้า: 60(เต็มหน้า)

Col.Inch: 95.94

Ad Value: 46,147.14

PRValue (x3): 138,441.42

ศิลปิน: สีสี่

คอลัมน์: อะไร(แม่ง)ก็เป็นศิลปะ: จินตนาการแห่งการสำรวจและฟื้นฟูความเสียหายของระบบนิเวศลุ่ม...

ภาพโครงสร้างเขื่อนขนาดใหญ่จำนวน 28 เขื่อน ที่สร้างขึ้นเพื่อกันแม่น้ำนานาชาติความยาวกว่า 4,909 กิโลเมตร (รวมถึงแม่น้ำโขงด้วย) ทั้งเขื่อนที่สร้างเสร็จแล้วจำนวน 12 เขื่อน และที่กำลังก่อสร้างหรือมีแผนก่อสร้างจำนวน 9 เขื่อน และที่ยกเลิกการก่อสร้างไปแล้ว หรือไม่ทราบสถานะชัดเจนจำนวน 7 เขื่อน

“งานชุดนี้เริ่มจากการเอาภาพโครงสร้างเขื่อนแต่ละเขื่อนมาตัดต่อกันจนกลายเป็นภาพภูมิทัศน์ขนาดใหญ่ ทุกองค์ประกอบในภาพได้มาจากชิ้นส่วนของภาพเขื่อนทั้งหมด ลวดลายสีเงินอมฟ้าในภาพแทนแม่น้ำโขง ลวดลายสีส้มแทนตะกอนแม่น้ำโขง”

“ส่วนภาพสีดำคือเรือจ่าหู หรือเรือสำรวจขนาด 450 ตัน ของจีนที่ลาดตระเวนมาสำรวจล่องน้ำโขงทางสามเหลี่ยมทองคำจนสุดเขตแดนไทย”

สวนผลงานชุดที่สองของเขามีชื่อว่า ‘เรือเหาะสิงหนวัตกุมาร’ (Singha Nava Kumara Airship) ซึ่งเป็นผลงานที่ต่อเนื่องจากผลงานชุด ‘ปลาไหลเผือกกล้วยน้ำฟ้าสาบ’ ที่ศิลปินจินตนาการถึงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของแม่น้ำโขงในอนาคตจากความร่วมมือของประชาคมอาเซียน

โดยเล่าเรื่องผ่านการผจญภัยของเรือเหาะ ที่บรรจุข้อมูลจากงานวิจัยและจินตนาการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตำนานพื้นบ้าน ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนา สิ่งแวดล้อม อารยธรรม และการขยายอิทธิพลของมหาอำนาจในภูมิภาคนี้

โดยนำเสนอผ่านผลงานจิตรกรรมจัดวางกึ่งนามธรรมขนาดใหญ่ ที่พัฒนารูปแบบต่อเนื่องมาจากข้อมูลและประสบการณ์การสำรวจสภาพแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบริเวณลุ่มน้ำโขง อ.เชียงของ จ.เชียงราย

อบติสต์ยกย่องถึงแนวคิดเบื้องหลังผลงานชุดนี้ว่า “ด้วยความที่ในพื้นที่แสดงงานของเขามีการตกแต่งและจัดเรียงวัตถุจัดแสดงตามคติจักรวาลวิทยาในพุทธศาสนา ซึ่งมีทั้งจักรวาลี เขาพระสุเมรุ โดยมีพระพุทธรูปเป็นประธาน ผมก็เลยเกิดความคิดที่จะทำเรือ แต่ไม่ใช่เรือล่องแม่น้ำโขงแบบใน

งานชุดปลาไหลเผือกฯ ที่ผ่านมา แต่เป็นเรือเหาะที่สามารถล่องข้ามจักรวาล ข้ามสังสารวัฏ ข้ามภพข้ามชาติได้”

“และความคิดหลักของมหกรรมศิลปะไทยแลนด์เบียนนาเล่ เชียงรายคือ ‘เปิดโลก’ ผมก็เลยเกิดความคิดว่าจะเอาเรือจาก 6 ยุคสมัย คือ 1.เรือสำเภาจีน จากอารยธรรมทางการค้า 2.เรือจากยุคล่าอาณานิคมของอังกฤษ และเรือซานต้ามาเรีย (Santa Maria) นิญา (Niña) และปินต้า (Pinta) ของโคลัมบัส 3.เรือหลวงบีเกิล ที่ชาร์ล ดา วิน เดินทางสำรวจทางธรรมชาติวิทยา 4.เรือเหาะอินเดนบวร์ก ของนาซีเยอรมัน ในสงครามโลกครั้งที่สอง 5.เรือดำน้ำของรัสเซีย ในยุคสงครามเย็น และ 6.เรือรบอเมริกันที่แผ่ขยายอิทธิพลทางการทหารของสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน โดยนำภาพเรือทั้ง 6 ยุคสมัยเหล่านี้มาประกอบสร้างขึ้นใหม่เป็นเรือเหาะ ที่มีชื่อว่า เรือเหาะสิงหนวัตกุมาร”

“ที่ตั้งชื่อว่า สิงหนวัตกุมาร เพราะเป็นตำนานของพระเจ้าสิงหนวัต ผู้ก่อตั้งอาณาจักรภาคพื้นอุษาคเนย์ วัตินคร ที่กลายเป็นเมืองเชียงแสนในปัจจุบัน ซึ่งเดิมทีเป็นอาณาจักรอันยิ่งใหญ่ และเป็นภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญตั้งแต่ยุคสมัยที่อินเดียนำพุทธศาสนา มาเผยแพร่ในสุวรรณภูมิ”

“ลีลีนของเรือผมได้แรงบันดาลใจมาจากสีของเกล็ดพญานาค โดยใช้สีเมทัลลิกที่สะท้อนแสงในแต่ละมุม และจะเปลี่ยนสีลีนเป็นเหลือบสีต่างๆ เมื่อผู้ชมเคลื่อนไหวย้ายมุมมองในการชม”

“งานชิ้นนี้เป็นงานที่ต่อเนื่องจากงานชุดปลาไหลเผือกฯ ที่พูดถึงอาณาจักรอันยิ่งใหญ่ในอดีตอย่างเชียงแสน ซึ่งในปัจจุบันคือสามเหลี่ยมทองคำ และแม่น้ำโขงในปัจจุบันกลายเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่กลายเป็นสมรภูมิทางการเมืองของมหาอำนาจอย่างจีนและสหรัฐอเมริกา จนทำให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศอย่างมาก”

“ผมเลยจินตนาการว่าตัวเองเป็นวิศวกรที่กำลังรวบรวมสหวิทยาการทุกอย่าง เพื่อสร้างเรือเหาะที่

สำรวจความเสียหายทางระบบนิเวศของพื้นที่แห่งนี้ และฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ หรือถ้าเป็นในบริบททางศาสนาพุทธมหายาน ที่แปลว่า ยานพาหนะที่ใหญ่ เหมือนเรือเหาะลำน้ ที่พาสรรพสัตว์ข้ามมหาสมุทรแห่งสังสารวัฏไปสู่ฝั่งพระนิพพาน ตามบริบทของพื้นที่แสดงงาน”

ผลงานของอูบติสต์ยกย่องชุดนี้ กระตุ้นให้ผู้ชมอย่างเราอดตั้งคำถามไม่ได้ว่า ภายใต้ชื่อทูลและฟังดูดีอย่าง ‘แผนพัฒนา’ ต่างๆ ที่เหล่าบรรดามหาอำนาจในโลกผลักดันให้เกิดขึ้นนั้น จะส่งผลดีต่อสังคมโดยรวม หรือแค่เอื้อผลประโยชน์แก่อภิสิทธิ์ชนจำนวนน้อยบางกลุ่มกันแน่?

และในอนาคตข้างหน้าเราจะมีชีวิตกันอย่างไร บนผืนแผ่นดินและสายน้ำที่กำลังจะตาย

หรือสภาพแวดล้อมที่เสียหายอย่างไม่อาจฟื้นคืนด้วยผลกระทบจากการพัฒนาเหล่านี้

มิตรรักแฟนศิลปะท่านใดสนใจสัมผัสกับผลงาน ‘ปลาไหลเผือกกล้วยน้ำฟ้าสาบ’ และ ‘เรือเหาะสิงหนวัตกุมาร’ ของ อูบติสต์ยก ก็สามรถมาเยี่ยมชมกันได้ในมหกรรมศิลปะร่วมสมัยนานาชาติ Thailand Biennale Chiang Rai 2023 ซึ่งจะจัดขึ้นระหว่างวันที่ 9 ธันวาคม 2566-30 เมษายน 2567 ในพื้นที่แสดงงาน พิพิธภัณฑสถานอารยธรรมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ต.ท่าสูด เปิดให้เข้าชม (ฟรี) ทุกวันจันทร์-วันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 08.00-16.00 น. (ยกเว้นวันเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์)

ขอบคุณภาพและข้อมูลจาก Thailand Biennale Chiang Rai 2023 ภาพถ่ายโดย วันชัย พุทธวารินทร์ ●